

23.02.23

9-А-Б клас

Історія України

вч. Рзаєва Н.О.

Тема: Володимир Антонович і Михайло Драгоманов. Братство тарасівців

Мета: охарактеризувати суспільно-політичне життя України у 80-90-х роках XIX ст., детально зупинившись на діяльності братства тарасівців;

удосконалювати навички роботи учнів з історичними джерелами, а також розвивати вміння аналізувати та систематизувати матеріал, робити висновки, порівняння, вчити висловлювати свою думку й оцінювати ті чи інші історичні явища та події; на прикладах діяльності учасників громадівського руху виховувати в учнів патріотичні почуття, повагу до історичного минулого своєї Батьківщини.

Перегляньте відео: <https://youtu.be/zMBz6KLw5LM>

Опрацюйте опорний конспект:

Актуалізація опорних знань

Пригадаймо! Вправа «експрес-опитування»

- Що таке українська національна ідея?
- Назвіть етапи українського відродження
- Які перешкоди були на шляху формування української нації
- Коли і за яких обставин було започатковано українське національне відродження?
- Назвіть події, що слід віднести до українського національного відродження.
- З якою метою уряд Російської імперії прийняв Валуєвський циркуляр та Емський указ?

Вивчення нового матеріалу

Великий внесок у розвиток суспільно-політичної правової ідеї в Україні зробили представники демократичної інтелігенції в другій половині XIX – на початку XX ст. Це були **О. Потебня, С. Полонинський, О. Терлецький, М. Драгоманов, Іван Франко, Леся Українка** та багато інших. Знайомі між

собою, вони не завжди досягали згоди, пропонували різні підходи для вирішення тієї чи іншої справи. Але всі рішуче відстоювали демократичні погляди, боролися за соціальну й національну незалежність українського народу, діяли й творили для нього.

Визначне місце в історії суспільно-

політичної думки в Україні в другій половині XIX ст. посідав Михайло Драгоманов (1841-1895) – український публіцист, історик, літературознавець, етнограф, фольклорист, основоположник політичної науки в Україні, спеціаліст у вирішенні проблем держави, права, політичної влади, вітчизняний конституціоналіст. Народився 18 вересня в Гадячі на Полтавщині в сім'ї маломаятного дворянина. Освіту здобув в Гадяцькому повітовому училищі, гімназія в Полтаві, Київський університет. Атмосфера, в якій народився та виховувався Драгоманов, була українська, підтримувалися давні козацькі традиції, ліберальні ідеї Західної Європи, поважали французький рес-публіканізм з його розподілом влади, цінувалася козацька автономія, не підтримувалася московська централізація.

18 травня 1876 р. цар Олександр II підписує Емський указ про заборону видавати літературу українською мовою, театральні вистави на українській мові, навчання в школах та навіть ввезення з-за кордону літератури

українською мовою. Михайло Драгоманов різко піддав критиці царський указ за гноблення народу України. У 1876 році його звільняють з університету за неблагонадійність, поліція та жандарми починають його переслідувати. Він був вимушений емігрувати за кордон у 1876 р. Оселився в Женеві і до кінця життя не міг повернутися в Україну.

Драгоманова знали і в Європі, і в США, а в царській Росії і Радянському Союзу він був ворогом, націоналістом. Влітку 1878 року на міжнародному конгресі Драгоманов виступив і заявив, що порушуються права цілого народу, забороняється українська мова. Його обирають в керівництво Паризького, Лондонського, Чиказького наукових конгресів. Член Українського наукового товариства у Відні – «Січ». Він підтримує «Граматiku» П. Куліша, підручник з української мови К. Д. Ушинського. Взяв собі псевдонім «Учитель».

Михайло Драгоманов – одна з найвидатніших особистостей в політиці і праві України ХІХ ст. Великий просвітитель української громадськості, мислитель і стратег. Помер у 1895 р., йому не було ще навіть 54 років, далеко від своєї батьківщини.

Головні його політико-правові праці – «Шевченко, українофіли і соціалізм», «Пропащий час – українці під Московським царством», «Історична Польща і великоруська демократія», «Автобіографічна замітка», «Вільний союз – Вільна спілка», «Лібералізм і земство в Росії», «Австро-Руські спомини, 1867-1877», «Чудацькі думки про українську національну справу», «Листи на Наддніпрянську Україну» та ін.

Основу політико-правових поглядів М. Драгоманова становила автономно-федералістична концепція. Унітарна, жорстко централізована держава – це втілення деспотизму, диктатури небагатьох. Федеративна держава базується на громадському та місцевому самоврядуванні, гарантіях природних прав і свобод людини, суворому обмеженні центральної влади. Драгоманов вважав, що тільки автономно-федеративний лад може вирішити соціально-економічні, державно-політичні, національні та правові питання. Людина для нього – це основа соціального устрою, найвища цінність, гарантіями права якої може бути

лише вільна само-врядна організація (громада), конфедерація типу швейцарської або федерація за зразком США чи Англії.

Володимир Антонович народився 18 січня 1834

р. в селі Махнівці, на Київщині, у родині польських шляхтичів. Закінчив в Одесі гімназію та Рішельєвський ліцей, медичний факультет Київського університету (1855), потім історико-філологічний (1860). У 1863-1880 рр. – голова Тимчасової комісії з розгляду давніх актів у Києві. З 1870 по 1908 р. викладає історію у Київському університеті – магістр, доцент, згодом дійсний професор. Захищає докторську дисертацію «Нарис історії Великого князівства Литовського» (1878). У 1880-1883 р. – декан історико-філологічного факультету.

Політичні та правові погляди В. Антоновича зосереджені на народницькому русі України, розвитку національної самосвідомості. У студентські роки, спочатку підтримує «хлопоманський» рух, який був радикальною частиною польського визвольного руху, що проповідував релігійну толерантність, відміну кріпацтва, просвіту простого народу. У 1861 р. В. Антонович переходить на позиції українофільства, стає «словником української «Громади» у Києві – організації українських народників. Основними своїми завданнями члени «Громад» вважали освіту народу шляхом розвитку літератури, видання популярних книжок українською мовою, організацію українських народних шкіл. Свої українофільські та народницькі погляди В. Антонович викладає у

програмній статті «Моя Сповідь» (1862). Після неї навіть прогресивні поляки називали його «свідомий і щирий українець».

На посаді голови Тимчасової комісії з розгляду давніх актів виступає як історик права, що знаходить відображення в таких його роботах, як «Зміст актів про козаків (1500-1648)» (1863), «Останні часи козаччини на правому березі Дніпра (за актами з 1679 по 1716 р.)», «Акти про міста (1432-1798)» (1869), «Дослідження про гайдамаччину за актами 1700-1768 рр.» (1876), тощо. Під впорядкуванням та з передмовами В. Антоновича виходить дев'ять томів «Архива Юго-Западной России».

З 1870 р. займається археологією, проводить археологічні з'їзди в Україні, вступає до «Товариства Нестора-літописця», стає співзасновником Південно-Західного відділення Російського географічного товариства (1873) та журналу «Киевская старина» (1882).

На підставі своїх досліджень В. Антонович доводить, що український народ давній і живе на своїй землі, тобто автохтон. Зробив великий внесок в науку етнографії. Разом з М. Драгомановим написали і видали велику роботу «Історичні пісні українського народу». Антонович здійснив першу спробу видати наукову роботу для всіх людей про історію українських гетьманів.

Д. Антонович активно заперечує заборони української мови, встановлені царськими указами 18 липня 1863 р. (Валуєвський) та 18 травня 1876 р. У 1905 р. за офіційним дорученням історико-філологічного факультету Київського університету готує на адресу царського уряду «Записку у справі обмежень української мови», у якій вказує, що заборона видань на українській мові суперечить навіть правилам царської Цензури, оскільки «об'єктом заборони слугує не зміст книжок... а сама мова, на якій були написані ці книжки».

Братство (Братерство) тарасівців - таємна революційна організація національно свідомого українства, проголошена влітку 1891 студентами Харківського університету Іваном Липою, Миколою Байздренком, Михайлом Базькевичем та студентом Київського університету Св. Володимира Віталієм Боровиком на могилі Т. Шевченка.

Членами були відомі пізніше поети й письменники: Михайло Коцюбинський, Борис Грінченко, Микола Вороний, Володимир Самійленко, Мусій Кононенко, Віталій Боровик, та науковці: Євген Тимченко, Олександр Черняхівський, Валеріян Боржковський. Головою "Братства" був Іван Липа.

- Братство Тарасівців у Харкові 1891 р.
- Братство Тарасівців мало девіз: «Не ми будемо, коли Вкраїні волі й долі не здобудемо!»

Мета братства:

- «Братство тарасівців» проголосило своєю метою боротьбу за «самостійну суверенну Україну, соборну, цілу і неподільну, від Сяну по Кубань, від Карпат по Кавказ, вільну між вільними, без пана й без хама, без класової боротьби, федеративну всередині».
- Організація припинила існування 1893 року після того, як частину «тарасівців» було заарештовано, а іншу — вислано у села.

Повторення вивченого

- Коли і де виникла перша громада?
- Хто такі хлопомани?
- З якою метою виникло братство тарасівців?
- Яку роль відіграли М. Драгоманов та В. Антонович у національному відродженні?

Домашнє завдання: прочитати стор. 184-187. Дати письмову характеристику діяльності В. Антоновича та М. Драгоманова.

Повторити тему «Масонство і декабристи в Україні»

Завдання надсилайте на освітню платформу Human, вайбер 097-880-70-81, або на ел. адресу nataliarzaeva5@gmail.com

